

26/10/2020 09:54
ASSABENTAT: SGI, COM
TRAMIT: SGI
INFORME:
SESSIO:
ARXIU:

I PLA D'ACCIÓ PER A LES DIVERSITATS SEXUALS I DE GÈNERE

2020-2023

AJUNTAMENT DE
VILALLONGA
DE TER

DOCUMENT	ORGAN	REGISTRE D'ENTRADA
DOCUMENT REGISTRE UNIFICAT ENTRADA	SECRETARIA GENERAL I INTERVENCIÓ	E2020000974
Codi Segur de Verificació: bbe12692-9f60-41f8-bfe9-11482f85c869	SIGNATURES	
Origen: Administració	1.- GENESYS, 26/10/2020 09:54	
Identificador document original: ES_L01081000_2020_9604150		
Data d'impressió: 06/11/2020 09:05:00		
Pàgina 1 de 47		

Aquest document és part del projecte *Pla d'Acció per a les Diversitats Sexuals i de Gènere del Ripollès (2020-2023)*

Equip motor

- José Yépez López: Psicòleg especialitzat en Afectivitats, Gèneres i Sexualitats. Coordinació, disseny i realització del projecte.
- Taula LGBTI del Ripollès: Assessorament, coordinació, validació i valoració del projecte.
 - Elisabet Ortega Larriba: Consorci del Benestar Social del Ripollès.
 - Marc Parareda Giral: Associació TalComSom Ripollès.
 - Oan Tenés López: Associació TalComSom Ripollès.
 - Xavier Verdager Ribes: Associació TalComSom Ripollès.
 - Anna Soler Rodríguez: Regidora de l'Ajuntament de Sant Joan de les Abadesses.
 - Anna Viñas Pous: Tècnica de Joventut de l'Ajuntament de Ripoll.
 - Mireia Solé Hernández: Tècnica de Cohesió social.
 - Núria Perpinyà Colomer: Tècnica de comunicació, participació i convivència de l'Ajuntament de Ripoll.
 - Berta Sunyer Carrasco: Tècnica del SAI LGBTI Comarcal.
 - Raquel Rull Agulló, Tècnica educadora del Punt Omnia La Devesa del Pla
 - Teresa Sala Icart: Dinamitzadora del Punt Omnia Eudald Graells.
 - Laura Vidal Sunyer: Tècnica comarcal de Joventut del Ripollès

ÍNDEX DE CONTINGUTS

1. Presentació	4
2. Introducció	5
3. Marc conceptual	6
4. Marc legal	10
4.1. Àmbit internacional	10
4.2. Àmbit estatal	10
4.3. Àmbit autonòmic català	11
5. Metodologia i procés de realització del Pla	13
5.1. Fase prèvia: plantejament del Pla	13
5.2. Fase 1: definició d'expectatives i del procés	14
5.3. Fase 2: diagnosi i promoció de la implicació política	16
5.4. Fase 3: redacció i validació del Pla d'Acció	17
5.5. Fase 4: redacció final i difusió del Pla	18
6. Diagnosi	19
6.1. Anàlisi de documentació, segons àmbit	19
6.2. Qüestionari d'implicació municipal en el Pla D'acció	25
7. Pla d'Acció	27

1. Presentació

L'activisme per la consecució de drets per a les persones amb una orientació afectivosexual, una identitat de gènere i expressió de gènere que s'escapen a la normativitat, i de forma més específica, per a les persones LGBTI (lesbianes, gais, bisexuals, trans* i intersexuals), ha portat a diferents fites importants en l'àmbit legal. En l'àmbit català, cal destacar especialment l'aprovació en el Parlament de Catalunya de la Llei 11/2014, del 10 d'octubre, per garantir els drets de les persones LGBTI i eradicar l'homofòbia, la bifòbia i la transfòbia. En el marc d'aquesta Llei es planteja el desplegament de polítiques públiques d'àmbit local.

La Taula LGBTI comarcal del Ripollès, de la que forma part el Consorci de Benestar Social comarcal, l'Associació LGBTI TalComSom, personal tècnic d'altres entitats i institucions i altres persones a títol individual, va proposar la idea de realitzar un Pla LGBTI per tal de poder dissenyar i executar aquestes polítiques. Amb el suport econòmic de la Secretaria d'Igualtat de la Generalitat de Catalunya, es volia impulsar la realització d'un pla marc que n'estructurés el procés de desplegament. El *Pla D'acció per a les Diversitats Sexuals i de Gènere del Ripollès (2020-2023)* és la manifestació de la voluntat i el compromís de les administracions de la comarca del Ripollès per a fer d'aquesta un territori divers, on totes les persones vegin garantits els seus drets amb independència de la seva orientació afectivosexual, expressió o identitat de gènere.

DOCUMENT REGISTRE UNIFICAT ENTRADA	Organi SECRETARIA GENERAL I INTERVENCIÓ	REGISTRE D'ENTRADA E2020000974
Codi Segur de Verificació: bbe12692-9f60-41f8-bfe9-11482f85c869 Origen: Administració Identificador document original: ES_L01081000_2020_9604150 Data d'impressió: 06/11/2020 09:05:00 Pàgina 4 de 47	SIGNATURES 1.- GENESYS, 26/10/2020 09:54	

2. Introducció

Un Pla LGBTI és un conjunt ordenat de mesures justificades i adaptades al context i a les seves característiques que constitueixen la base estratègica per a la garantia dels drets de les persones LGBTI. Permet planificar, fer el seguiment i avaluar les accions que es realitzaran en la consecució d'aquest objectiu. És, en definitiva, un element clau en el desplegament de les polítiques públiques LGBTI.

El Pla D'acció LGBTI del Ripollès constitueix així una eina important en la garantia de drets de totes les persones, i més concretament, de les persones LGBTI de la comarca. Es tracta d'un Pla que pretén ser un punt d'inici en la transformació del Ripollès en una comarca que aculli i integri a totes les persones amb independència de la seva orientació afectivosexual, expressió o identitat de gènere.

El Pla estableix un marc general d'actuació durant tres anys (entre setembre de 2020 i agost de 2023) per al desenvolupament d'accions que busquen garantir els drets de les persones LGBTI en diferents àmbits d'intervenció. Al ser el primer Pla LGBTI de la comarca, fa molt d'èmfasi en la formació, la visibilitat, l'establiment de ponts interadministratius i amb la ciutadania i en la generació de dades i eines útils que serviran de base per a accions futures, amb l'aspiració de poder transversalitzar una mirada a totes les polítiques públiques que incorpori la diversitat en quant a orientacions del desig, expressions i identitats de gènere.

Aquest projecte es caracteritza per guiar-se fortament per les necessitats i expectatives expressades des de la Taula LGBTI comarcal, adoptant decisions que busquen que el Pla sigui realista i aplicable donada la heterogeneïtat local de la comarca del Ripollès. El Pla s'ha plantejat en aliança amb les administracions locals, per tal d'adaptar el millor possible les accions a les capacitats de l'ens i a les realitats municipals. Amb tot, caldrà ésser flexibles en el desplegament del Pla, per tal d'adoptar les mesures que es considerin pertinents en cada moment, fent ús de les oportunitats que puguin sorgir.

DOCUMENT REGISTRE UNIFICAT ENTRADA	DOCUMENT
Codi Segur de Verificació: bbe12692-9f60-41f8-bfe9-11482f85c869	SECRETARIA GENERAL I INTERVENCIÓ
Origen: Administració	SIGNATURES
Identificador document original: ES_L01081000_2020_9604150	1.- GENESYS, 26/10/2020 09:54
Data d'impressió: 06/11/2020 09:05:00	REGISTRE D'ENTRADA
Pàgina 5 de 47	E2020000974

3. Marc conceptual

A continuació es presenten alguns conceptes importants entorn a les afectivitats, gèneres, identitats i sexualitats que s'utilitzen en el Pla:

Assetjament per raó de LGBTIfòbia: realització d'accions negatives de forma sostinguda en el temps contra una persona per raó de la seva pertinença, real o percebuda, al col·lectiu LGBTI. En aquest assetjament hi ha el desig conscient de realitzar aquestes conductes per part de la persona agressora i hi ha un desequilibri de poder, real o percebut.

Assignació de gènere: atribució que es fa envers els nadons a partir del moment en que es coneix l'aparença dels genitals externs d'una persona. En la nostra cultura s'assignen habitualment els gèneres dona i home.

Bifòbia: aversió envers les persones que es perceben com bisexuals i allò que es considera com propi de persones bisexuals. No només afecta a les persones bisexuals, si no a les persones que s'hi relacionen i a la societat en el seu conjunt.

Binarisme de gènere: patró i esquema d'ordenació social que classifica a les persones en dones i homes i els hi atribueix característiques particulars, com poden ser les inclinacions cap a unes tasques o rols concrets, per tal de fer que aquests dos gèneres semblin diferents, contraris i complementaris.

Bisexual: persona que es sent afectiva i sexualment atreta per persones del seu gènere i d'altres. En la nostra cultura habitualment s'atribueix aquest fet a sentir atracció indistintament per dones i homes, però no és així necessàriament.

Cis o cisgènere: persona amb una identitat de gènere que coincideix amb la que li van assignar.

Discriminació (LGBTI): tracte negatiu cap a una persona per algun motiu concret o arbitrari, com pot ser la pertinença, percebuda o real, al col·lectiu LGBTI, diferenciant-la de les que no comparteixen aquesta característica. Un exemple seria la no contemplació de les famílies homoparentals en una activitat preparada per a que participin famílies.

Expressió de gènere: conductes que són interpretables com la manifestació d'un sistema de gènere. Es tracta de conductes observables, com poden ser, per exemple, l'ús de maquillatge, parlar d'una forma determinada per donar una sensació més masculina, la forma de vestir, moure's de forma més brusca,...

Pla d'Acció LGBTI

Família homomarental o homoparental: família constituïda entorn a una parella de dones o d'homes.

Gai: home que es sent afectiva i sexualment atret per altres homes.

Gènere: característiques relacionals que una societat considera apropiades per a les persones d'acord a divisions establertes en aquella societat. Es refereix a comportaments, rols i atributs, i es tracta d'una construcció social, no d'una separació natural i inherent a la condició biològica de les persones.

Heterosexual: dona que es sent afectiva i sexualment atreta per homes, o home que es sent afectiva i sexualment atret per dones.

Homofòbia: aversió envers les persones que es perceben com homosexuals i allò que es considera com propi de persones homosexuals. No només afecta a les persones homosexuals, si no a les persones que s'hi relacionen i a la societat en el seu conjunt.

Identitat de gènere: percepció subjectiva que té una persona en quant al seu gènere, que pot ser la mateixa que s'espera quan se li assigna un gènere o no.

Igualtat de gènere: estat en que les diferències en quant a l'exercici de drets i els privilegis per raó de gènere no existeixen, així com les diferències en les

oportunitats en tots els àmbits de la vida i totes les formes de discriminació i violència per raó de gènere. Aconseguir la igualtat de gènere és l'objectiu principal de les polítiques públiques de gènere.

Intersexual: persona amb característiques corporals (p. ex., genitals) que no es poden classificar segons el que s'assigna a dones i homes en la nostra societat.

Lesbiana: dona que es sent afectiva i sexualment atreta per altres dones.

LGBTI: acrònim que es refereix a lesbianes, gais, bisexuals, trans* i intersexuals. Allò LGBTI es refereix a les persones LGBTI.

Normativitat: règim en la societat que imposa mitjançant diferents mecanismes una forma concreta de fer, sentir i ser. Per exemple, la heteronormativitat imposa les relacions afectivosexuals heterosexuales com les úniques que són vàlides i problematitza, invisibilitza i castiga les que no ho són.

Orientació afectivosexual o del desig: atracció afectiva, emocional, romàntica i/o sexual envers altres persones.

Perspectiva LGBTI: forma d'avaluar, dissenyar, intervenir i planificar polítiques públiques que té en compte les diferents realitats de les persones LGBTI amb l'objectiu de garantir els seus drets i prevenir i combatre la discriminació.

Pla d'Acció LGBTI

Trans o trans*: terme paraigües sota el que es troben les persones amb identitats de gènere que no coincideixen amb les que se li han assignat. Alguns conceptes relacionats són:

PERSONA NO BINÀRIA: persona amb una identitat de gènere diferent a la de dona o home.

TRANSGÈNERE: persona amb una identitat de gènere que no coincideix amb l'assignada.

TRANSEXUAL: persona amb una identitat de gènere que no coincideix amb l'assignada i que a més realitza un trànsit que implica procediments mèdics i/o quirúrgics. Aquest terme es critica sovint pel seu origen mèdic, vinculat a la patologització del fet trans, i paulatinament es va utilitzant menys.

Trànsit: procés que pot realitzar una persona trans amb l'objectiu de poder viure d'acord a la seva identitat de gènere. Això podria implicar un trànsit legal (p. ex.

canvi de nom al DNI), un trànsit mèdic (p. ex. un cert nivell d'hormonació), un trànsit social (p. ex. sortir de l'armari),... però no necessàriament i no d'una manera concreta. Un exemple podria ser un home trans que no vol canviar ni el nom ni el gènere que li van assignar a la documentació, ha sortit de l'armari amb les seves amistats, s'hormona i no vol realitzar cap operació quirúrgica. En definitiva, cada trànsit és únic.

Transfòbia: aversió envers les persones que es perceben com a trans i allò que es considera com propi de persones homosexuals. No només afecta a les persones homosexuals, si no a les persones que s'hi relacionen i a la societat en el seu conjunt.

Transversalitat a les polítiques públiques: incorporar i integrar una perspectiva concreta a l'avaluació, disseny, execució i planificació de totes les polítiques públiques.

Pel que fa al marc conceptual sota el que es concep el Pla, totes les persones implicades en el disseny i elaboració del Pla entenem que la perspectiva LGBTI és limitada en quant a la seva potencialitat d'acció, en tant que engloba una part concreta i limitada de tota la diversitat en quant a afectivitats, identitats, gèneres i sexualitats; tot i així, considerem que es tracta d'una nomenclatura útil, en tant que es recolza en la legalitat vigent a nivell autonòmic (veure marc legal a continuació), i clara, en tant que contempla en el seu nom realitats concretes (lesbianes, gais, bisexuals, trans* i intersexuals). A més a més, una preocupació de la Taula era la difuminació del caràcter del Pla i les accions a través de l'ús de nomenclatura massa àmplia, com "Diversitat Afectiva, Sexual i de Gènere" (DASG). Tenint en compte que es tracta del primer Pla D'acció

Pla d'Acció LGBTI

del Ripollès específic sobre aquestes qüestions i que es percep des de la Taula que els diferents col·lectius compostats per persones que no són cisgènere i heterosexuales són pràcticament invisibles a la comarca, cal nombrar de forma clara i específica a què ens referim. En tot cas, és important deixar clar que es tracta d'una perspectiva que **no comprèn totes les afectivitats, identitats, gèneres i sexualitats que s'escapen de la normativitat social que ens envolta** (p. ex., persones asexuals, *genderqueer*, no monògames...).

DOCUMENT DOCUMENT REGISTRE UNIFICAT ENTRADA	Organ SECRETARIA GENERAL I INTERVENCIÓ	REGISTRE D'ENTRADA E2020000974
Codi Segur de Verificació: bbe12692-9f60-41f8-bfe9-11482f85c869 Origen: Administració Identificador document original: ES_L01081000_2020_9604150 Data d'impressió: 06/11/2020 09:05:00 Pàgina 3 de 47	SIGNATURES 1.- GENESYS, 26/10/2020 09:54	

4. Marc legal

4.1. Àmbit internacional

En l'àmbit internacional podem destacar:

Tractat d'Amsterdam (1997) (Article 13): el Consell de la Unió Europea pot adoptar mesures per a lluitar contra la discriminació per diferents motius, entre els que es troba l'orientació sexual.

Resolucions del Parlament Europeu: tres resolucions fan referència a la igualtat de drets de gais i lesbianes i a la lluita contra l'homofòbia i la discriminació (8 de febrer de 1994, 18 de gener de 2006 i 24 de maig de 2012).

Directiva 2000/78/CE del Consell de la Unió Europea, de 27 de novembre del 2000, relativa a l'establiment d'un marc general per a la igualtat de tracte a la feina i la ocupació: establí un marc general per a la igualtat de tracte en la feina i l'ocupació.

Carta de drets fonamentals de la Unió Europea (2000) (Article 21): es consagra com a dret primari de la Unió Europea la prohibició de la discriminació per raó d'orientació sexual.

Principis de Yogyakarta. Principis sobre l'aplicació de la legislació internacional de drets humans en relació amb la orientació sexual i la identitat de gènere (2006): aborda una gran quantitat de normes referents als drets humans i la seva aplicació pel que fa a la orientació sexual i la identitat de gènere.

4.2. Àmbit estatal

En l'àmbit estatal podem destacar:

Constitució espanyola (1978) (Article 14): prohibia la discriminació per raó de "qualsevol condició o circumstància personal o social".

Llei Orgànica 10/1995, del 23 de novembre, del Codi Penal (Article 22): va incorporar l'agreujant de responsabilitat criminal en delictes motivats per l'orientació sexual de la víctima.

Llei 62/2003, del 30 de desembre, de mesures fiscals, administratives i de l'ordre social: establí mesures per a la igualtat de tracte i no discriminació per raó de diferents motius, entre els que figura la orientació sexual.

Pla d'Acció LGBTI

Llei 13/2005, de l'1 de juliol, per la qual es modifica el Codi Civil en matèria de dret a contraure matrimoni: va permetre que dues persones del mateix sexe registral puguin contraure matrimoni.

Llei 14/2006, del 26 de maig, sobre tècniques de reproducció humana assistida: regulà els drets de les dones lesbianes en matèria de reproducció humana assistida.

Llei 3/2007, del 15 de març, reguladora de la rectificació registral de la menció relativa al sexe de les persones: definia els requisits per a canviar de nom i sexe registrals, sense ésser necessàries les operacions quirúrgiques.

Codi Penal (Articles 22.4 i 510): s'especifica la discriminació per motius de gènere, d'orientació sexual i identitat sexual i es tipifiquen mesures penals específiques per delictes d'homofòbia i transfòbia.

4.3. Àmbit autonòmic català

A nivell autonòmic podem destacar:

Estatut d'autonomia (2006) (Article 40): es defineix que s'ha de protegir a les famílies entenent la família de forma molt àmplia, així com que els poders públics han de promoure la igualtat de totes les persones amb independència de diferents factors, entre els que es troba la orientació sexual, i promoure l'eradicació de diferents discriminacions i violències, entre les que es troba la homofòbia.

Pla Interdepartamental per a la no-discriminació per raó de sexe o gènere (2006): impulsat i coordinat pel Programa per al col·lectiu gai, lesbiana i transsexual, va marcar les línies d'actuació que havien de seguir els diferents departaments del Govern.

Llei 3/2005, del 8 d'abril, de modificació de la Llei 9/1998, del Codi de Família, de la Llei 10/1998, d'unions estables de parella, i de la Llei 40/1991, del Codi de Successions per causa de mort en el Dret Civil de Catalunya, en matèria d'adopció i tutela: va establir el dret d'adopció per a les persones homosexuals.

La llei a nivell autonòmic que cal destacar especialment és la Llei 11/2014, del 10 d'octubre, per a garantir els drets de lesbianes, gais, bisexuals, transgènere i intersexuals i per eradicar l'homofòbia, la bifòbia i la transfòbia. Els objectius d'aquesta llei, a grans trets, són els que exposa el seu nom: garantir els drets de les persones LGBTI i combatre la discriminació i la violència que poden patir per la seva orientació afectivosexual, expressió o identitat de gènere.

Pla d'Acció LGBTI

Aquesta llei s'aplica a qualsevol persona, ja sigui física o jurídica, ja sigui de dret públic o privat, i la Generalitat de Catalunya i els ens locals han de garantir-ne el compliment, així com promoure les condicions per a fer-la efectiva plenament. Això implica el **desplegament de polítiques públiques per a promoure la igualtat efectiva de les persones LGBTI**, desplegament que es troba contemplat al Títol II de la mencionada llei. Aquest títol conté:

Capítol I. Professionals que actuen en àmbits sensibles

- Article 10. Formació i sensibilització
- Article 11. Deure d'intervenció

Capítol II. Sectors d'intervenció

- Article 12. Educació
- Article 13. Universitats
- Article 14. Cultura, lleure i esport
- Article 15. Mitjans de comunicació
- Article 16. Salut

- Article 17. Acció social

- Article 18. Ordre públic i privació de llibertat

- Article 19. Participació i solidaritat

Capítol III. Mercat de treballar

- Article 20. Integració del dret a la igualtat de tracte i oportunitats de les persones LGBTI

- Article 21. Mesures i actuacions per a l'ocupació

Capítol IV. Famílies

- Article 22. Les famílies LGBTI

Aquest títol exposa la direcció que han de prendre les polítiques públiques LGBTI d'aquests àmbits, i per tant **dirigeix la realització i desplegament dels Plans LGBTI de Catalunya.**

5. Metodologia i procés de realització del Pla

5.1. Fase prèvia: plantejament del Pla

El Pla LGBTI d'acció del Ripollès es planteja des de la Taula LGBTI comarcal, inicialment constituïda per:

- Elisabet Ortega Larriba: Consorci del Benestar Social del Ripollès.
- Marc Parareda Giralt: Associació TalComSom Ripollès.
- Oan Tenés López: Associació TalComSom Ripollès.
- Xavier Verdguer Ribes: Associació TalComSom Ripollès.
- Anna Soler Rodríguez: Regidora de l'Ajuntament de Sant Joan de les Abadesses.
- Anna Viñas Pous: Tècnica de Joventut de l'Ajuntament de Ripoll.
- Mireia Solé Hernández: Tècnica de Cohesió social.
- Núria Perpinyà Colomer: Tècnica de comunicació, participació i convivència de l'Ajuntament de Ripoll.
- Berta Sunyer Carrasco: Tècnica del SAI LGBTI Comarcal.
- Teresa Sala Icart: Dinamitzadora del Punt Òmnia Eudald Graells.
- Raquel Rull Agulló, Tècnica educadora del Punt Omnia La Devesa del Pla

Aquesta taula, que en fases posteriors s'aniria ampliant, serà la que coordinarà, farà seguiment i avaluarà l'execució del Pla d'Acció.

5.2. Fase 1: definició d'expectatives i del procés

La realització del Pla comença amb la reunió entre la Taula LGBTI comarcal i el professional encarregat de realitzar-lo. En aquesta reunió es va revisar la proposta pressupostada del professional i es van validar els àmbits sobre els que es treballaria al Pla:

- Compromís polític i institucions
- Visibilitat i espai públic
- Prevenció i actuació contra la LGBTIfòbia
- Participació i acció socialitzar
- Educació
- Treball i drets laborals
- Cultura
- Lleure i esport
- Salut

A la trobada també es van recollir les expectatives que tenia la Taula en relació a la realització i desplegament del Pla. Aquestes expectatives parteixen en gran part del que s'espera d'un Pla estratègic, però també de l'experiència prèvia de l'Associació TalComSom en la realització de Plans LGBTI (l'única associació LGBTI a nivell comarcal, que a més participa a la Taula LGBTI). D'aquí es van extreure diferents directrius que marquen la realització del Pla:

El Pla D'acció LGBTI del Ripollès serà bàsicament propositiu: es va valorar adequat no realitzar una diagnosi exhaustiva de les realitats LGBTI al Ripollès, dedicant més esforços a la definició del Pla d'Acció. Per a l'elaboració d'un Pla d'Acció adequat i ben adaptat a la realitat del territori és necessària la realització d'una bona diagnosi. Tot i així, en altres diagnosi, en el marc de realitzacions de Plans d'accions i locals LGBTI, s'ha trobat escassa informació rellevant diferent del que ja s'havia estudiat en altres diagnosi o estudis acadèmics. De fet, a vegades no s'ha trobat cap informació rellevant d'algun àmbit o molt escassa, i acaba fent que s'hagi de partir d'altres estudis per omplir aquests buits. Per aquests motius, la diagnosi es limitarà a recollir si s'han realitzat accions prèvies a la comarca entorn a la garantia dels drets de les

Pla d'Acció LGBTI

persones LGBTI, així com en una revisió de documentació, i anirà dirigida a la definició d'accions. La selecció de la documentació es va consensuar amb la Taula LGBTI, donat que, tot i ser una diagnosi no exhaustiva, es pretenia que els documents analitzats parlessin de realitats el màxim de properes a les del Ripollès o fossin aplicables al Pla que es volia realitzar. Amb tot, el Pla d'Acció resultant seria en part genèric, sense tenir en compte les necessitats específiques del territori. Amb l'objectiu de que les accions s'adeqüessin bé al context del Ripollès també es va validar el Pla d'Acció en dues ocasions.

El Pla D'acció LGBTI del Ripollès serà aplicable, útil i realista: el Pla d'Acció producte del Pla D'acció s'enfocarà en ser aplicable i útil. En altres Plans s'han realitzat propostes d'accions molt vagues, inassolibles (p. ex., no competències en els àmbits en els que s'han de desenvolupar les accions), o simplement s'han fet masses propostes i/o amb masses indicadors, que dificulten molt el seguiment i l'avaluació de l'execució del Pla. En aquest sentit, el Pla busca adequar-se, ja des de el primer moment, a la heterogeneïtat que trobem a la comarca. El Ripollès és una comarca amb densitats de població municipals molt diferents, i en aquest sentit, els seus ens administratius tenen capacitats diverses. Es pretén implicar al Consorci de Benestar Social, el Consell Comarcal i els diferents municipis, i més concretament a les persones que seran responsables d'executar el Pla d'Acció, en el seu disseny, per tal de que les propostes siguin concretes i estiguin ajustades a les capacitats de cada Ajuntament. Es va decidir que això prendria forma a través de la realització de **divisions dins el Pla d'Acció d'acord a les competències de l'ens que l'executés, les seves capacitats, i, en cas de ser municipal, el nombre d'habitants del municipi**. El Pla també aspira a ser de fàcil aplicació i avaluació, agilitzant el procés de desplegament del Pla i facilitant el seu seguiment per part de la Taula LGBTI comarcal. En aquest sentit, **incorpora un sistema d'avaluació i seguiment ràpid i senzill** que es detallarà més endavant.

En la realització del Pla D'acció es buscarà la implicació política: per tal d'executar les accions planificades cal el compromís de la direcció política dels diferents ens de la comarca. Així, **en el procés de disseny i realització del Pla es buscarà fomentar la implicació de les alcaldies**, per a que quan s'hagi d'executar el puguin conèixer amb anterioritat.

5.3. Fase 2: diagnosi i promoció de la implicació política

En aquesta segona fase es va realitzar la diagnosi plantejada i es va promoure la implicació política en l'execució del Pla. El procés seguit va ser el següent:

Anàlisi de documentació: es va analitzar una selecció de documents amb l'objectiu de conèixer les realitats a les que s'enfronten les persones LGBTI en els àmbits sobre els que es realitzaria el Pla d'Acció i definir propostes d'accions coherents amb aquestes situacions. Aquest procés es va realitzar durant els mesos de novembre i desembre de 2019 i gener de 2020.

Formació al Consell d'Alcaldies del Ripollès (14 de gener de 2020): el procés d'elaboració del Pla es va presentar al Consell d'Alcaldies del 14 de gener de 2020 i una representació de la Direcció General d'Igualtat de la Generalitat hi va realitzar una petita formació de sensibilització. Un factor important d'aquesta formació va ser la insistència en la necessitat d'una persona referent o interlocutora LGBTI per Ajuntament, en contacte amb la Taula LGBTI. Aquesta figura és fonamental, donat que serà **la responsable d'executar les accions del Pla a nivell local i participarà a la Taula LGBTI.**

Cerca de referents LGBTI de cada Ajuntament (16 de gener de 2020 - 29 de gener de 2020): es van cercar persones referents LGBTI de cada municipi a través d'una comunicació a tots els Ajuntaments. Van ser escollides des dels propis Ajuntaments, per tal de que fos una figura que pogués implicar-se en l'execució del Pla, tenint en compte la capacitat de l'ens.

Enquesta d'implicació dels Ajuntaments del Ripollès (30 de gener de 2020 - 13 de febrer de 2020): es va realitzar una enquesta que es va enviar a tots els Ajuntaments del Ripollès. Abans d'enviar-la es va consensuar amb la Taula LGBTI, donat que contenia una llista de possibles accions a desenvolupar, extretes de l'anàlisi de realitzada fins el moment. El model d'enquesta utilitzat es pot veure a l'ANNEX 1. Aquesta servia a un triple objectiu:

- Preguntar quines accions s'han fet als municipis de temàtica LGBTI.
- Consensuar quines accions són assumibles per cada ens local.
- Fomentar la implicació de les persones referents municipals LGBTI en l'execució i el seguiment del Pla.

5.4. Fase 3: redacció i validació del Pla d'Acció

Després d'analitzar les dades obtingudes fins el moment, es va realitzar un esbós de Pla d'Acció, atenent a les característiques de la comarca. Es trobava dividit en accions per al Consorci de Benestar Social/Taula LGBTI, Ripoll, municipis de més de 1000 habitants i municipis de menys de 1000 habitants i comptava amb un esbós de formulari d'avaluació senzill (veure l'apartat d'avaluació i seguiment del Pla).

A continuació, el 20 de febrer de 2020 es va realitzar una **trobada de la Taula LGBTI amb diverses persones referents LGBTI municipals**, que va consistir en una formació del Servei d'Atenció Integral LGBTI territorial de Girona sobre la diversitat LGBTI (sensibilització) i la Llei 11/2014 (veure "Marc legal") i en una sessió de treball sobre l'esbós de Pla d'Acció. Aquesta trobada tenia els següents objectius:

- Formar a les persones que componen la Taula en matèria de la Llei 11/2014.
- Promoure la implicació de les persones referents LGBTI municipals en l'execució del Pla.
- Consensuar i validar l'esbós del Pla d'Acció (accions, responsabilitats, temporalitat), fent especial atenció a la pertinença de les propostes d'accions per al context del Ripollès.

Es van introduir tots els canvis proposats, incloent una divisió dins el Pla d'Acció per al Consell Comarcal, així com es van revisar de nou totes les accions, definint millor el Pla. Al cap d'un temps considerable degut a la situació ocasionada pel COVID-19 (el 2 de juliol de 2020) es va realitzar una nova trobada que va consistir en una **segona sessió de treball sobre el segon esbós de Pla d'Acció**, per tal de consensuar i validar el Pla d'Acció final.

DOCUMENT REGISTRE UNIFICAT ENTRADA	OrgaM SECRETARIA GENERAL I INTERVENCIÓ	REGISTRE D'ENTRADA E2020000974
Codi Segur de Verificació: bbe12692-9f60-41f8-bfe9-11482f85c869 Origen: Administració Identificador document original: ES_L01081000_2020_9604150 Data d'impressió: 06/11/2020 09:05:00 Pàgina 17 de 47	SIGNATURES 1.- GENESYS, 26/10/2020 09:54	

5.5. Fase 4: redacció final i difusió del Pla

En aquesta fase es van introduir tots els canvis consensuats amb la Taula LGBTI, es van revisar totes les accions, responsabilitats i temporalitats i es van elaborar entre els mesos de juliol, agost i setembre de 2020 **diferents documents que conformen el projecte del Pla D'acció**. Els documents resultants són els següents:

- Document principal del Pla: El present document.
- Plans d'Acció: Es va fer un document per cada divisió del Pla d'Acció, d'acord a les competències de l'ens a qui feia referència, les seves capacitats i, en cas de ser municipal, el nombre d'habitants del municipi. Els documents resultants van ser cinc Plans d'Acció: Consorci de Benestar Social/Taula LGBTI, Ripoll, municipis de més de 1000 habitants, municipis de menys de 1000 habitants i Consell Comarcal. Per cada document del Pla d'Acció es va definir un document d'avaluació.

Per acabar, s'han realitzat i planificat diferents accions per posar en marxa el Pla. Durant la redacció final dels documents, es van començar a engegar diferents accions comunicatives per a fomentar el coneixement públic del Pla i com a acció per a visibilitzar l'administració com una institució que treballa per garantir els drets de les persones LGTBI. Es va fer una **roda de premsa** abans del dia 28 de juny del 2020 per presentar que el Pla estava encarant la seva recta final, i es farà **una altra** el dia 8 de setembre de 2020, abans de la **presentació del Pla al Consell d'Alcaldies** del mateix dia. Finalment, per tal de fomentar la implicació dels Ajuntaments en el desplegament del Pla i per a que es comprometin a evitar qualsevol discriminació LGBTI, es demanarà **la seva adhesió al Pla a través d'acords de plenari**.

DOCUMENT REGISTRE UNIFICAT ENTRADA	SECRETARIA GENERAL I INTERVENCIÓ	REGISTRE D'ENTRADA E2020000974
Codi Segur de Verificació: bbe12692-9f60-41f8-bfe9-11482f85c869 Origen: Administració Identificador document original: ES_L01081000_2020_9604150 Data d'impressió: 06/11/2020 09:05:00 Pàgina 18 de 47	SIGNATURES 1.- GENESYS: 26/10/2020 09:54	

6. Diagnosi

6.1. Anàlisi de documentació, segons àmbit

A continuació es presenten de forma breu els documents utilitzats i les dades extretes del seu anàlisi, realitzat per a conèixer les realitats de les persones LGBTI en diferents àmbits i definir accions per a cada un. Com s'ha exposat anteriorment, la selecció de la documentació analitzada es va consensuar amb la Taula LGBTI, donat que, tot i ser una diagnosi no exhaustiva, es pretenia que els documents analitzats parlessin de realitats el màxim de properes a les del Ripollès o fossin aplicables al Pla que es volia realitzar. En cas de no tenir informació suficient sobre algun àmbit particular, es va completar amb dades d'altres documents. En aquest sentit, hi ha tres documents que prenen un valor important:

Pla d'acció LGBTI d'Osona "Osona, una comarca amb tots els colors. Pla marc per la igualtat per raó d'orientació sexual i identitat de gènere a Osona": es tracta del Pla LGBTI de la comarca d'Osona, en el que va participar l'Associació LGBTI TalComSom. Aquesta comarca presenta una heterogeneïtat municipal semblant a la del Ripollès, i per aquest motiu la diagnosi realitzada en el marc del seu Pla d'acció i els seus resultats s'utilitzaran com a base d'aquest anàlisi.

Guia "Indicant el camí. Guia d'indicadors clau per a les polítiques públiques LGBTI als ens locals": es tracta d'una guia impulsada per la Direcció General d'Igualtat de la Generalitat de Catalunya que pretén guiar en el disseny, execució i avaluació de polítiques públiques LGBTI en l'àmbit català i resulta una font molt valuosa a l'hora de realitzar el Pla d'Acció d'un Pla LGBTI.

"Propostes d'accions pel col·lectiu LGTB (Lesbianes, Gais, Transsexuals i Bisexuals)": es tracta d'un document de l'Associació LGBTI TalComSom que proposa 11 accions per als governs locals. Des de la Taula LGBTI es va proposar la realització d'aquestes accions des del principi, i per tal d'integrar-lo a la realització del Pla va passar a formar part de la documentació sobre la que es fonamentaria el Pla d'Acció.

Pel que fa a les dades extretes, es troben organitzades d'acord als àmbits del Pla LGBTI que ens ocupa:

ÀMBIT 1: Compromís polític i institucions

Diagnosi del Pla d'Osona: les persones LGBTI entrevistades comparteixen, de forma àmpliament majoritària, que no s'han sentit discriminades quan han tractat amb l'Administració pública. Tot i així, algunes persones s'han sentit no reconegudes com a ciutadanes en ple dret, com és en el cas de que s'hagi pressuposat la seva heterosexualitat de diferents maneres (només una opció de configuració familiar, demanar documentació o nom del marit en el cas de les dones,...). Una persona també fa referència a la manca d'accions de visibilitat LGBTI des dels Ajuntaments.

Guia "Indicant el camí": es donen diferents propostes: **transformar l'Administració per a que sigui realment inclusiva amb totes les persones, canviant pràctiques i la cultura de la pròpia organització, integrar la mirada LGBTI a totes les polítiques, revisió de tots els documents, models i formularis per a integrar la diversitat familiar i LGBTI, formació específica a tot el personal de l'Administració, promoció i realització d'accions de visibilitat LGBTI**, especialment durant els dies internacionals LGBTI (17 de maig, Dia Internacional contra la LGBTIfòbia; 28 de juny, Dia Internacional de l'Orgull;...).

"Propostes d'accions pel col·lectiu LGTB": creació d'un pla local LGBTI o adhesió al pla d'acció, formació LGBTI específica al personal de l'Administració pública, penjar les banderes LGBTI en les dates de commemoració, actualitzar els documents i formularis municipals per a que siguin inclusius i reflecteixin la realitat social (evitar la utilització de la fórmula mare-pare).

DOCUMENT REGISTRE UNIFICAT ENTRADA	Orga	REGISTRE D'ENTRADA
Codi Segur de Verificació: bbe12692-9f00-41f8-bfe9-11482f85c869	SECRETARIA GENERAL I INTERVENCIÓ	E2020000974
Origen: Administració	SIGNATURES	
Identificador document original: ES_L01081000_2020_9604150	1.- GENESYS: 26/10/2020 09:54	
Data d'impressió: 06/11/2020 09:05:00		
Pàgina 20 de 47		

ÀMBIT 2: Visibilitat i espai públic

Diagnosi del Pla d'Osona: destaca que la presència pública LGBTI és molt poca. Les persones LGBTI tracten d'amagar que ho són, i donat que no se les identifica com a tal, no es produeixen gaires incidents explícits de LGBTIfòbia. No hi ha una prohibició social explícita, si bé costa parlar-ne obertament, si no que les pròpies persones LGBTI ho amaguen, han interioritzat que no ho han de mostrar (por al rebuig o a les agressions, vergonya,...). Hi hauria una certa tolerància envers gais i lesbianes en la mesura de que es mantinguin en l'espai privat. Quan hi ha mostres d'afecte públic, hi ha agressions, majoritàriament verbals, i males mirades. En general, hi ha una sensació de silenci, en que no es parla i no es pot parlar, i quan hi ha mostres públiques d'afecte entre persones que s'identifiquen com del mateix gènere, hi ha agressions, tant a la persona com al seu entorn, que es podrien entendre com comportaments que busquen tornar la visibilitat LGBTI a l'àmbit privat. Aquestes dificultats porten a pensar en que per viure lliurement la seva expressió o identitat de gènere o orientació afectivosexual han "d'exiliar-se" a la gran ciutat. En part això fa que es desenvolupin dobles vides, en les que s'és visible a la ciutat i s'oculta al lloc d'origen. A la ciutat poden accedir a llocs visiblement LGBTI on socialitzar amb altres persones LGBTI sense por a reaccions adverses. Alternativament, hi ha persones que ho han viscut de forma normalitzada en el lloc d'origen, destacant el paper de l'entorn recolzador.

Les persones entrevistades en el marc d'aquesta diagnosi expressaren que **l'objectiu hauria de ser que a la comarca hi hagués una mentalitat més oberta per a que les persones LGBTI es sentissin més respectades, destacant el rol de la visibilització LGBTI per aconseguir-ho**, per tal de trencar estereotips i prejudicis i oferir models i referents positius. També destaquen la **necessitat d'espais visibles específicament LGBTI** (tot i que hi ha persones que exposen que cal allunyar-se del gueto, fan falta espais on hi hagi garantia de no agressió).

Guia "Indicant el camí": es fa èmfasi en la **formació de les persones responsables de la comunicació** de l'ens, en la **promoció de la visibilitat LGBTI en els mitjans de comunicació** municipals i en la **garantia del respecte cap a les persones LGBTI i la diversitat familiar** en la comunicació municipal.

"Propostes d'accions pel col·lectiu LGTB": difusió del Servei d'Atenció Integral (SAI) LGBTI comarcal als espais i canals comunicatius municipals, inclusió de models de diversitat LGBTI en campanyes publicitàries.

ÀMBIT 3: Prevenció i actuació contra la LGBTIfòbia

Diagnosi del Pla d'Osona: Pel que fa a la policia local, diverses persones entrevistades en el marc de la diagnosi del Pla d'Osona va fer referència a que part del cos de policia tenia actituds homofòbiques i sexistes.

Guia "Indicant el camí": es fa referència, en matèria de seguretat, a la necessitat d'**eliminar qualsevol mena de discriminació** per raó d'orientació o opció sexual, identitat de gènere o expressió de gènere, l'establiment de mesures i protocols per **garantir un tracte adequat de les persones LGBTI a les dependències policials municipals** (fent èmfasi en el respecte a la identitat de les persones trans) i garantir la **formació dels cossos de policia local**.

ÀMBIT 4: Participació i acció social

Diagnosi del Pla d'Osona: només hi ha una associació LGBTI a nivell comarcal (TalComSom) i part de la població LGBTI de la comarca no la coneix. Algunes administracions locals han realitzat difusió i recolzament a les activitats de l'Associació. Pel que fa a la gent gran LGBTI, es pot trobar en situacions de molta vulnerabilitat, en tant que pot estar en una situació d'aïllament social.

Guia "Indicant el camí": es fa referència a la necessitat de **realitzar accions sobre les realitats de les persones LGBTI en espais dirigits a la gent gran¹**, així com **donar suport a les entitats LGBTI a través de reforçar les línies de subvencions** dedicades a projectes sobre la diversitat sexual i de gènere.

¹Algunes accions estan englobades en àmbits diferents dels que finalment s'adscriuran en el document de Pla d'Acció del present Pla LGBTI, com és el cas de les accions proposades pensant en la gent gran LGBTI.

ÀMBIT 5: Educació

Diagnosi del Pla d'Osona: destaca la detecció d'un assetjament envers les persones LGBTI constant però de baixa intensitat, amb un professorat que no ho veu o no sap com intervenir, una mirada heterosexista al tractar la sexualitat i la realització d'intervencions educatives puntuals que no són regulars ni estan integrades en el dia a dia de la pràctica educativa. Les persones LGBTI pràcticament no existeixen en el món educatiu, s'assumeix la heterosexualitat de totes les persones, i això es trasllada a les pràctiques: presència única de famílies tradicionals, educació sexual limitada a la cisheterosexualitat, amb mencions a "peu de pàgina" de la homosexualitat,... L'assetjament homofòbic, consistent molt freqüentment en insults, té varies etapes. En primer lloc, en l'etapa escolar, comença quan noies i nois trenquen amb el que s'espera en quant a expressió de gènere (p. ex. noies jugant a futbol, nois passant el temps amb moltes amigues), sense saber si realment la persona és homosexual o no. En segon lloc, a secundària, es generen casos més conflictius, on s'utilitza l'agressió homòfoba per reforçar la pròpia identitat de gènere (especialment en els nois): l'agressió distancia i nega les similituds. Per exemple, un noi que agrideixi a un altre per motius homofòbics està intentant reforçar aquesta masculinitat, donat que la seva existència, la seva visibilitat, posa en dubte que el gènere masculí sigui essencial, biològic. En una tercera etapa, a la universitat, ja hi ha un clima diferent, obert i acollidor.

Guia "Indicant el camí": fa referència a la **oferta de recursos i formació en temàtica LGBTI en els àmbits educatius amb competència municipal**, així com la **oferta de recursos i acompanyament als centres educatius per tal de poder donar resposta a demandes entorn a la identitat de gènere per part de menors d'edat**. Unes altres propostes, realitzades en aquest cas per les persones entrevistades en el marc de la diagnosi del Pla d'Osona, són la **oferta de tallers entorn a la diversitat sexual i de gènere** (no de forma aïllada), **realitzar intervencions educatives en les AFAs i garantir un fons bibliogràfic LGBTI en les biblioteques dels centres educatius i la resta**.

ÀMBIT 6: Treball i drets laborals

Diagnosi del Pla d'Osona: en aquest àmbit s'ha pogut recollir informació escassa i es complementa amb estudis com la "*European Union LGBT survey*" (*Fundamental Rights Agency*, 2014). Una part significativa de les persones LGBTI troba alguna dificultat en el procés d'expressar obertament la seva orientació afectivosexual o identitat de gènere en l'àmbit laboral. Algunes persones entrevistades van expressar que, com que a l'entorn laboral ja hi havia alguna persona (gai o lesbiana) que havia sortit de

Pla d'Acció LGBTI

l'armari, els va resultar més senzill parlar-ne. Les persones trans són les que es troben amb més dificultats en relació a la feina, molt especialment quan són dones trans i són visibles. Un moment especialment vulnerable per a les persones trans a nivell laboral és l'etapa en la que estan realitzant el trànsit legal i mèdic (si en fan).

Guia "Indicant el camí": es fa referència a la **formació en matèria de LGBTI** a les persones encarregades de la selecció i la contractació del personal i serveis jurídics, la **inclusió de clàusules de no discriminació** a clàusules de contractació i bases de subvencions, la **introducció de mesures de discriminació positiva** per a la promoció de l'ocupació del col·lectiu trans, la **realització i difusió del protocol en situacions d'assetjament** per raó d'orientació afectivosexual o d'identitat de gènere i l'**establiment d'un codi ètic de no discriminació** a les empreses.

"Propostes d'accions pel col·lectiu LGTB": realització de projectes per a la inserció laboral de transsexuals.

ÀMBIT 7: Cultura

Diagnosi del Pla d'Osona: Pel que fa a festes municipals i oci, trobem una situació molt similar a l'expressada a l'àmbit de visibilitat i espai públic: les persones LGBTI no són visibles, i quan ho són hi poden haver respostes discriminatòries o violentes. L'únic espai visiblement LGBTI a nivell comarcal es troba en les activitats organitzades per l'Associació TalComSom. Tot i així, moltes persones no hi van perquè no coneix aquestes activitats o perquè tenen por d'ésser reconegudes.

Guia "Indicant el camí": es proposa la **retirada de les biblioteques de llibres que promoguin l'LGBTIfòbia** i la **incorporació de llibres sobre diversitat afectivosexual** i de gènere, **realitzar campanyes als centres educatius** que treballin temàtiques LGBTI, **promoure activitats culturals que abordin temàtiques LGBTI** i la **visibilització del col·lectiu LGBTI** i la **diversitat familiar** a través d'altres activitats.

"Propostes d'accions pel col·lectiu LGTB": vetllar per a que les activitats culturals siguin respectuoses amb el col·lectiu, vetllar perquè s'inclouï la diversitat LGBTI a les biblioteques.

ÀMBIT 8: Lleure i esport

Diagnosi del Pla d'Osona: destaquen dues situacions. Per un costat, les noies lesbianes i bisexuals exposen experiències positives en esports grupals. Per un altre, els nois i noies gais descriuen una situació ambivalent: hi ha qui no ha tingut cap problema, i hi ha qui no es sent gens còmode.

Guia "Indicant el camí": es proposa **disposar de vestidors i dutxes familiars i/o individuals i de serveis higiènics unisex** en espais esportius, **garantir el reconeixement de la identitat de gènere i la diversitat familiar** en la utilització dels espais esportius, **formar al personal tècnic i extern** que realitzi tasques formatives o de dinamització amb infància, adolescència i joventut i **difusió de recursos i campanyes LGBTI** en casals i espais infantils i joves.

"Propostes d'accions pel col·lectiu LGTB": vetllar per a que les activitats lúdiques i esportives siguin respectuoses amb el col·lectiu, vetllar per a que no hi hagi LGTBfòbia als espais de lleure i esport, vetllar perquè s'inclogui la diversitat LGBTI als esplais i casals.

ÀMBIT 9: Salut

Diagnosi del Pla d'Osona: s'exposa que en els centres sanitaris en general no hi ha hagut cap dificultat, en part degut a que s'amaga la pertinença al col·lectiu LGBTI. La problemàtica més freqüent fa referència a la pressuposició d'heterosexualitat; aquesta mirada heterosexista es torna especialment rellevant quant parlem de salut sexual i reproductiva.

Guia "Indicant el camí": es fa referència a la **detecció de necessitats formatives** de les persones que realitzen tallers d'educació afectivosexual o que són responsables del programa Salut i Escola, la **realització de sessions formatives** i la **incorporació de la diversitat sexual i de gènere en les polítiques de salut municipals i supramunicipals**.

6.2. Qüestionari d'implicació municipal en el Pla D'acció

El qüestionari d'implicació municipal va ser contestat per les persones que en principi es proposaven per ser referents LGBTI municipals. A continuació es presenten diferents dades extretes del qüestionari, a excepció de les dades que fan referència a les accions concretes que es podrien desenvolupar al municipi, que ja es van integrar en el primer esbós de Pla d'Acció.

- 1- Número de municipis sobre el total que van contestar el qüestionari: 15 de 19 municipis.
- 2- Número de municipis on s'ha realitzat alguna acció LGBTI i percentatge sobre el total de municipis: 6 municipis (31,58%).
- 3- Número de municipis segons tipus d'accions realitzades i percentatges de tipus d'accions sobre el total de realitzades:
 - Tallers de sensibilització: 1 (12,5%).
 - Aprovació de mocions: 2 (25%).
 - Penjar la bandera LGBTI al balcó de l'Ajuntament en motiu de diades internacionals: 3 (37,5%)
 - Participació en accions reivindicatives: 1 (12,5%).
 - Realització de difusió d'iniciatives comarcals: 1 (12,5%).
- 4- Número de respostes on es considera que no cal realitzar accions específiques entorn a la diversitat LGBTI: 3 sobre 15 respostes.

Dels resultats del qüestionari s'extreu que a la comarca s'han realitzat molt poques accions específiques per garantir els drets de les persones LGBTI, essent en gran part accions de visibilització des de l'Administració. Cal, per un costat, fomentar que **tots els municipis realitzin accions de visibilització**, i per un altre, que totes vagin més enllà, amb l'objectiu de **transversalitzar la mirada LGBTI a tota l'acció** de l'ens. Aquests resultats també indiquen, administrativament parlant, una situació similar a la de la comarca d'Osona. Addicionalment, hi ha dades que indiquen que **pot haver dificultats amb la implicació d'alguns municipis en el desplegament del Pla**, concretament la manca de resposta de 4 municipis i les tres respostes que expressen que no cal realitzar accions específiques entorn a la diversitat LGBTI.

7. Pla d'Acció

El Pla d'Acció del *Pla D'acció per a les Diversitats Sexuals i de Gènere del Ripollès (2020-2023)* és el resultat de l'anàlisi de la documentació presentada anteriorment, de les propostes i expectatives de la Taula LGBTI i de les dues revisions i validacions fetes per la mateixa. El Pla defineix, per a cada àmbit d'actuació, un seguit de propostes d'accions acompanyades dels indicadors per avaluar-les, l'any recomanat per a la seva realització i les persones o grups que són responsables de la seva execució.

El Pla d'Acció construït té una particularitat, i és que, per tal de fer el Pla accessible, útil i de fàcil consulta, però també per adaptar-se a la realitat heterogènia de la comarca del Ripollès, aquest es presenta dividit, com s'ha expressat anteriorment, seguint diferents criteris:

- **Competències** de l'ens al que fan referència les accions.
- **Capacitats** de l'ens que ha d'executar les accions.
- **Nombre d'habitants** del municipi (en cas de ser un Ajuntament).

A la pràctica, hi ha 5 Plans d'Acció²: Consorci de Benestar Social/Taula LGBTI, Ripoll, municipis de més de 1000 habitants, municipis de menys de 1000 habitants i Consell Comarcal. Aquests s'estructuren per anys, és a dir, que primer presenten totes les accions plantejades per a l'any 1 (setembre 2020 - agost 2021) per àmbits, per seguir amb el 2 (setembre 2021 - agost 2022) i el 3 (setembre 2022 - agost 2023), per tal de facilitar el seu desplegament i avaluació.

A continuació es troba una fotografia del principi del Pla d'Acció de Ripoll que il·lustra les característiques mencionades fins el moment:

²Quan es fa referència als Plans d'Acció, es vol fer referència als documents, mentre que quan es fa referència al Pla d'Acció es vol fer referència al Pla d'Acció en el seu conjunt (suma dels Plans d'Acció).

DOCUMENT DOCUMENT REGISTRE UNIFICAT ENTRADA	Organ SECRETARIA GENERAL I INTERVENCIÓ	REGISTRE D'ENTRADA E2020000974
Codi Segur de Verificació: bbe12692-9f60-41f8-bfe9-11482f85c869 Origen: Administració Identificador document original: ES_L01081000_2020_9604150 Data d'impressió: 06/11/2020 09:05:00 Pàgina 28 de 47	SIGNATURES 1.- GENESYS, 26/10/2020 09:54	

COMPROMÍS POLITIC I INSTITUCIONS

OBJECTIUS: Posicionar-se com a institucions a favor de la garantia dels drets de totes les persones, i més particularment, les que són LGBTI. Transversalitzar la mirada LGBTI a tota l'acció de l'administració pública.

ACCIONS	INDICADORS	CALENDARI	RESPONSABILITAT	AVALUACIÓ
Donar suport explícit a les propostes de la Taula LGBTI del Ripollès	Número d'accions municipals realitzades en resposta a les propostes de la Taula	Cada any	Referent LGBTI municipal	
Participar en la Taula LGBTI del Ripollès	Presència a les reunions de la Taula	Una reunió per trimestre	Referent LGBTI municipal	
Incorporar característiques i objectius concrets per a la garantia i promoció dels drets de les persones LGBTI en Plans i Programes clau, així com en campanyes de civisme i convivència	Número de plans, programes i campanyes que incorporen aquesta perspectiva	A cada Pla, Programa i campanya que es faci	Referent LGBTI municipal	
Designar una persona referent LGBTI per al municipi	Designació feta	Any 1	Administració local de cada municipi	
Modificar tots els impresos de l'ens local per incloure una tercera casella de gènere (Dona/Home/Persona no binària), així com per donar cabuda a totes les realitats familiars (substituir Mare/Pare per persones amb tutoria legal o altres fórmules similars)	Nombre d'impresos modificats	Any 1-2	Referent LGBTI municipal Persones encarregades de l'edició dels impresos	
<i>Comentaris addicionals (dificultats, possibles millores, bones pràctiques...)</i>				

VISIBILITAT I ESPAI PÚBLIC

OBJECTIUS: Visibilitzar la diversitat LGBTI a l'espai públic i generar referents. Normalitzar la diversitat LGBTI.				
ACCIONS	INDICADORS	CALENDARI	RESPONSABILITAT	AVALUACIÓ
Utilitzar els canals de comunicació municipals per fer visibles accions LGBTI que es facin al poble i a la comarca	Número de publicacions que es facin	Cada any	Referent LGBTI municipal Responsable de Comunicació municipal	
Realitzar actes de visibilitat (p. ex., penjar la bandera de la diversitat) per el 17 de maig i el 28 de juny on es realitzi un manifest institucional on s'expressi la importància d'aquest fet	Número d'actes que s'han realitzat	Cada any	Referent LGBTI municipal (coordina l'acció i informa a la Taula LGBTI de la seva realització)	
Visibilitzar la diversitat LGBTI a tots els Centres Cívics i altres punts de trobada municipals	Número de llocs on s'han fet accions Accions realitzades i lloc	Cada any	Referent LGBTI municipal Personal dinamitzador dels diferents espais	
Fer una acció persistent en el temps amb els colors de la bandera irisada	Nombre d'accions realitzades	Any 1	Referent LGBTI municipal	
Visibilitzar el SAI comarcal a tots els equipaments municipals, Centres Cívics i equipaments de turisme a través de cartells i/o flyers	Equipaments on s'ha realitzat l'acció	Any 1	Referent LGBTI municipal Persones que dinamitzen aquests espais	
Visibilitzar el SAI comarcal a la pàgina web del municipi, com tots els altres serveis a la ciutadania	Informació introduïda a la web	Any 1	Referent LGBTI municipal Departament de Comunicació/Informàtica de l'ens local	
<i>Comentaris addicionals (dificultats, possibles millores, bones pràctiques...)</i>				

PREVENCIÓ I ACTUACIÓ CONTRA LA LGBTIFÒBIA

OBJECTIUS: Fomentar una resposta clara davant la LGBTIfòbia. Prevenir possibles situacions de LGBTIfòbia.				
ACCIONS	INDICADORS	CALENDARI	RESPONSABILITAT	AVALUACIÓ
Fer difusió del Deure d'Intervenció de l'Administració Pública en cas de LGBTIfòbia a les persones que treballen a l'Administració Pública municipal	Difusió feta	Cada any (mínim una vegada a l'any)	Referent LGBTI municipal	
Donar informació de contacte dels mecanismes de seguretat municipals a la Taula LGBTI (policia local, vigilància nocturna, grups de What'sApp,...)	Informació donada	Any 1	Referent LGBTI municipal	
<i>Comentaris addicionals (dificultats, possibles millores, bones pràctiques...)</i>				

PARTICIPACIÓ I ACCIÓ SOCIAL

OBJECTIUS: Col·laborar i establir ponts amb l'activisme LGBTI comarcal.				
ACCIONS	INDICADORS	CALENDARI	RESPONSABILITAT	AVALUACIÓ
Donar suport i col·laborar amb les entitats LGBTI del territori	Valoració de l'entitat entorn a la col·laboració de l'ens local	Cada any	Referent LGBTI municipal	
Informar a la plantilla de l'ens municipal de commemoracions LGBTI i d'iniciatives de la Taula LGBTI i de les entitats LGBTI de la comarca	Commemoracions i iniciatives per les quals s'ha enviat informació	Cada data	Referent LGBTI municipal	
<i>Comentaris addicionals (dificultats, possibles millores, bones pràctiques...)</i>				

TREBALL I DRETS LABORALS

OBJECTIUS: Fomentar el respecte a les persones LGBTI en l'entorn laboral. Vetllar per la participació en ple dret de les persones LGBTI en l'entorn laboral.

ACCIONS	INDICADORS	CALENDARI	RESPONSABILITAT	AVALUACIÓ
Introducció de clàusules de no-discriminació per orientació sexual, identitat i expressió de gènere a les bases i als plecs de contractacions i subvencions	Nombre de bases i plecs de contractacions i subvencions en les que s'inclouen clàusules	Cada any	Referent LGBTI municipal Personal encarregat de l'elaboració dels documents de contractacions i subvencions	
Posar cartells de la campanya "Aturem la LGBTIfòbia a la feina i arreu" als equipaments municipals	Número d'equipaments on s'ha posat	Any 1	Referent LGBTI municipal Personal que treballa en els equipaments municipals	
<i>Comentaris addicionals (dificultats, possibles millores, bones pràctiques...)</i>				

LLEURE I ESPORT

OBJECTIUS: Fomentar la generació d'espais de lleure i esports que donin suport explícit a les persones LGBTI i que promoguin la seva participació en ple dret.				
ACCIONS	INDICADORS	CALENDARI	RESPONSABILITAT	AVALUACIÓ
Difondre recursos i accions sobre temàtica LGBTI a espais esportius	Nombre d'espais on s'ha fet difusió Nombre de comunicacions realitzades	Cada any	Referent LGBTI municipal	
<i>Comentaris addicionals (dificultats, possibles millores, bones pràctiques...)</i>				

SALUT

OBJECTIUS: Incorporar la diversitat LGBTI a les polítiques de salut municipals o supramunicipals.				
ACCIONS	INDICADORS	CALENDARI	RESPONSABILITAT	AVALUACIÓ
Incorporació de la diversitat LGBTI en les polítiques i accions municipals de salut	Nombre d'accions i polítiques que l'incorporen	Cada any	Salut Referent LGBTI municipal	
<i>Comentaris addicionals (dificultats, possibles millores, bones pràctiques...)</i>				

DOCUMENT DOCUMENT REGISTRE UNIFICAT ENTRADA	Organ SECRETARIA GENERAL I INTERVENCIÓ	REGISTRE D'ENTRADA E2020000974
Codi Segur de Verificació: bbe12692-9f60-41f8-bfe9-11482f85c869 Origen: Administració Identificador document original: ES_L01081000_2020_9604150 Data d'impressió: 06/11/2020 09:05:00 Pàgina 34 de 47	SIGNATURES 1.- GENESYS, 26/10/2020 09:54	

COMPROMÍS POLÍTIC I INSTITUCIONS

OBJECTIUS: Posicionar-se com a institucions a favor de la garantia dels drets de totes les persones, i més particularment, les que són LGBTI. Transversalitzar la mirada LGBTI a tota l'acció de l'administració pública.

ACCIONS	INDICADORS	CALENDARI	RESPONSABILITAT	AVALUACIÓ
Donar suport explícit a les propostes de la Taula LGBTI del Ripollès	Número d'accions municipals realitzades en resposta a les propostes de la Taula	Cada any	Referent LGBTI municipal	
Participar en la Taula LGBTI del Ripollès	Presència a les reunions de la Taula	Una reunió per trimestre	Referent LGBTI municipal	
Incorporar característiques i objectius concrets per a la garantia i promoció dels drets de les persones LGBTI en Plans i Programes clau, així com en campanyes de civisme i convivència	Número de plans, programes i campanyes que incorporen aquesta perspectiva	A cada Pla, Programa i campanya que es faci	Referent LGBTI municipal	
Modificar tots els impresos de l'ens local per incloure una tercera casella de gènere (Dona/Home/Persona no binària), així com per donar cabuda a totes les realitats familiars (substituir Mare/Pare per persones amb tutoria legal o altres fórmules similars)	Nombre d'impresos modificats	Any 1-2	Referent LGBTI municipal Persones encarregades de l'edició dels impresos	
<i>Comentaris addicionals (dificultats, possibles millores, bones pràctiques...)</i>				

VISIBILITAT I ESPAI PÚBLIC

OBJECTIUS: Visibilitzar la diversitat LGBTI a l'espai públic i generar referents. Normalitzar la diversitat LGBTI.				
ACCIONS	INDICADORS	CALENDARI	RESPONSABILITAT	AVALUACIÓ
Utilitzar els canals de comunicació municipals per fer visibles accions LGBTI que es facin al poble i a la comarca	Número de publicacions que es facin	Cada any	Referent LGBTI municipal Responsable de Comunicació municipal	
Realitzar actes de visibilitat (p. ex., penjar la bandera de la diversitat) per el 17 de maig i el 28 de juny on es realitzi un manifest institucional on s'expressi la importància d'aquest fet	Número d'actes que s'han realitzat	Cada any	Referent LGBTI municipal (coordina l'acció i informa a la Taula LGBTI de la seva realització)	
Visibilitzar la diversitat LGBTI a tots els Centres Cívics i altres punts de trobada municipals	Número de llocs on s'han fet accions Accions realitzades i lloc	Cada any	Referent LGBTI municipal Personal dinamitzador dels diferents espais	
Fer arribar la guia de directrius comunicatives LGBTI a la persona encarregada de Comunicació i a qui porta les Xarxes Socials de l'ens local	Si s'ha fet arribar la guia	Any 2	Referent LGBTI municipal	
<i>Comentaris addicionals (dificultats, possibles millores, bones pràctiques...)</i>				

PREVENCIÓ I ACTUACIÓ CONTRA LA LGBTIFÒBIA

OBJECTIUS: Fomentar una resposta clara davant la LGBTIfòbia. Prevenir possibles situacions de LGBTIfòbia.				
ACCIONS	INDICADORS	CALENDARI	RESPONSABILITAT	AVALUACIÓ
Fer difusió del Deure d'Intervenció de l'Administració Pública en cas de LGBTIfòbia a les persones que treballen a l'Administració Pública municipal	Difusió feta	Cada any (mínim una vegada a l'any)	Referent LGBTI municipal	
Realització d'un protocol en cas d'assetjament per raó de LGBTIfòbia	Protocol realitzat	Any 2	Referent LGBTI municipal Recursos Humans de l'ens local	
Integrar la diversitat LGBTI en els mecanismes de seguretat municipals que no són policia local (vigilància nocturna, grups de What'sApp,...)	Número d'accions realitzades Mecanismes on s'ha intervingut	Any 2-3	Referent LGBTI municipal	
<i>Comentaris addicionals (dificultats, possibles millores, bones pràctiques...)</i>				

PARTICIPACIÓ I ACCIÓ SOCIAL

OBJECTIUS: Col·laborar i establir ponts amb l'activisme LGBTI comarcal.				
ACCIONS	INDICADORS	CALENDARI	RESPONSABILITAT	AVALUACIÓ
Donar suport i col·laborar amb les entitats LGBTI del territori	Valoració de l'entitat entorn a la col·laboració de l'ens local	Cada any	Referent LGBTI municipal	
Informar a la plantilla de l'ens municipal de commemoracions LGBTI i d'iniciatives de la Taula LGBTI i de les entitats LGBTI de la comarca	Commemoracions i iniciatives per les quals s'ha enviat informació	Cada data	Referent LGBTI municipal	
<i>Comentaris addicionals (dificultats, possibles millores, bones pràctiques...)</i>				

EDUCACIÓ

OBJECTIUS: Fer visible la diversitat LGBTI en els espais educatius formals. Fer visibles referents LGBTI en espais educatius formals. Visibilitzar la importància de l'assetjament constant de baixa intensitat per raó de LGBTIfòbia.				
ACCIONS	INDICADORS	CALENDARI	RESPONSABILITAT	AVALUACIÓ
Realitzar propostes de recursos educatius per a centres d'educació no formal d'opcions entorn a la diversitat afectiva, sexual i de gènere per incloure'ls en la oferta dels centres	Número de recursos introduïts Número de sol·licituds del recurs Accions de comunicació de l'existència del recurs	Any 2-3	Referent LGBTI municipal	
<i>Comentaris addicionals (dificultats, possibles millores, bones pràctiques...)</i>				

TREBALL I DRETS LABORALS

OBJECTIUS: Fomentar el respecte a les persones LGBTI en l'entorn laboral. Vetllar per la participació en ple dret de les persones LGBTI en l'entorn laboral.				
ACCIONS	INDICADORS	CALENDARI	RESPONSABILITAT	AVALUACIÓ
Introducció de clàusules de no- discriminació per orientació sexual, identitat i expressió de gènere a les bases i als plecs de contractacions i subvencions	Nombre de bases i plecs de contractacions i subvencions en les que s'inclouen clàusules	Cada any	Referent LGBTI municipal Personal encarregat de l'elaboració dels documents de contractacions i subvencions	
<i>Comentaris addicionals (dificultats, possibles millores, bones pràctiques...)</i>				

LLEURE I ESPORT

OBJECTIUS: Fomentar la generació d'espais de lleure i esports que donin suport explícit a les persones LGBTI i que promoguin la seva participació en ple dret				
ACCIONS	INDICADORS	CALENDARI	RESPONSABILITAT	AVALUACIÓ
Difondre recursos i accions sobre temàtica LGBTI a espais esportius	Nombre d'espais on s'ha fet difusió Nombre de comunicacions realitzades	Cada any	Referent LGBTI municipal	
<i>Comentaris addicionals (dificultats, possibles millores, bones pràctiques...)</i>				

SALUT

OBJECTIUS: Incorporar la diversitat LGBTI a les polítiques de salut municipals o supramunicipals.				
Accions	Indicadors	CALENDARI	Responsabilitat	AVALUACIÓ
Incorporació de la diversitat LGBTI en les polítiques i accions municipals de salut	Nombre d'accions i polítiques que l'incorporen	Cada any	Salut Referent LGBTI municipal	
<i>Comentaris addicionals (dificultats, possibles millores, bones pràctiques...)</i>				

DOCUMENT DOCUMENT REGISTRE UNIFICAT ENTRADA	Organ SECRETARIA GENERAL I INTERVENCIÓ	REGISTRE D'ENTRADA E2020000974
Codi Segur de Verificació: bbe12692-9f60-41f8-bfe9-11482f85c869 Origen: Administració Identificador document original: ES_L01081000_2020_9604150 Data d'impressió: 06/11/2020 09:05:00 Pàgina 41 de 47	SIGNATURES 1.- GENESYS, 26/10/2020 09:54	

COMPROMÍS POLÍTIC I INSTITUCIONS

OBJECTIUS: Posicionar-se com a institucions a favor de la garantia dels drets de totes les persones, i més particularment, les que són LGBTI. Transversalitzar la mirada LGBTI a tota l'acció de l'administració pública.

ACCIONS	INDICADORS	CALENDARI	RESPONSABILITAT	AVALUACIÓ
Donar suport explícit a les propostes de la Taula LGBTI del Ripollès	Número d'accions municipals realitzades en resposta a les propostes de la Taula	Cada any	Referent LGBTI municipal	
Participar en la Taula LGBTI del Ripollès	Presència a les reunions de la Taula	Una reunió per trimestre	Referent LGBTI municipal	
Incorporar característiques i objectius concrets per a la garantia i promoció dels drets de les persones LGBTI en Plans i Programes clau, així com en campanyes de civisme i convivència	Número de plans, programes i campanyes que incorporen aquesta perspectiva	A cada Pla, Programa i campanya que es faci	Referent LGBTI municipal	
<i>Comentaris addicionals (dificultats, possibles millores, bones pràctiques...)</i>				

VISIBILITAT I ESPAI PÚBLIC

OBJECTIUS: Visibilitzar la diversitat LGBTI a l'espai públic i generar referents. Normalitzar la diversitat LGBTI.				
ACCIONS	INDICADORS	CALENDARI	RESPONSABILITAT	AVALUACIÓ
Utilitzar els canals de comunicació municipals per fer visibles accions LGBTI que es facin al poble i a la comarca	Número de publicacions que es facin	Cada any	Referent LGBTI municipal Responsable de Comunicació municipal	
Realitzar actes de visibilitat (p. ex., penjar la bandera de la diversitat) per el 17 de maig i el 28 de juny on es realitzi un manifest institucional on s'expressi la importància d'aquest fet	Número d'actes que s'han realitzat	Cada any	Referent LGBTI municipal (coordina l'acció i informa a la Taula LGBTI de la seva realització)	
Visibilitzar la diversitat LGBTI a tots els Centres Cívics i altres punts de trobada municipals	Número de llocs on s'han fet accions Accions realitzades i lloc	Cada any	Referent LGBTI municipal Personal dinamitzador dels diferents espais	
<i>Comentaris addicionals (dificultats, possibles millores, bones pràctiques...)</i>				

PREVENCIÓ I ACTUACIÓ CONTRA LA LGBTIFÒBIA

OBJECTIUS: Fomentar una resposta clara davant la LGBTIfòbia. Prevenir possibles situacions de LGBTIfòbia.				
ACCIONS	INDICADORS	CALENDARI	RESPONSABILITAT	AVALUACIÓ
Fer difusió del Deure d'Intervenció de l'Administració Pública en cas de LGBTIfòbia a les persones que treballen a l'Administració Pública municipal	Difusió feta	Cada any (mínim una vegada a l'any)	Referent LGBTI municipal	
Integrar la diversitat LGBTI en els mecanismes de seguretat municipals que no són policia local (vigilància nocturna, grups de What'sApp,...)	Número d'accions realitzades Mecanismes on s'ha intervingut	Any 2-3	Referent LGBTI municipal	
<i>Comentaris addicionals (dificultats, possibles millores, bones pràctiques...)</i>				

PARTICIPACIÓ I ACCIÓ SOCIAL

OBJECTIUS: Col·laborar i establir ponts amb l'activisme LGBTI comarcal				
ACCIONS	INDICADORS	CALENDARI	RESPONSABILITAT	AVALUACIÓ
Donar suport i col·laborar amb les entitats LGBTI del territori	Valoració de l'entitat entorn a la col·laboració de l'ens local	Cada any	Referent LGBTI municipal	
Informar a la plantilla de l'ens municipal de commemoracions LGBTI i d'iniciatives de la Taula LGBTI i de les entitats LGBTI de la comarca	Commemoracions i iniciatives per les quals s'ha enviat informació	Cada data	Referent LGBTI municipal	
<i>Comentaris addicionals (dificultats, possibles millores, bones pràctiques...)</i>				

EDUCACIÓ

OBJECTIUS: Fer visible la diversitat LGBTI en els espais educatius formals. Fer visibles referents LGBTI en espais educatius formals. Visibilitzar la importància de l'assetjament constant de baixa intensitat per raó de LGBTIfòbia.				
ACCIONS	INDICADORS	CALENDARI	RESPONSABILITAT	AVALUACIÓ
Realitzar propostes de recursos educatius per a centres d'educació no formal d'opcions entorn a la diversitat afectiva, sexual i de gènere per incloure'ls en la oferta dels centres	Número de recursos introduïts Número de sol·licituds del recurs Accions de comunicació de l'existència del recurs	Any 2-3	Referent LGBTI municipal	
<i>Comentaris addicionals (dificultats, possibles millores, bones pràctiques...)</i>				

TREBALL I DRETS LABORALS

OBJECTIUS: Fomentar el respecte a les persones LGBTI en l'entorn laboral. Vetllar per la participació en ple dret de les persones LGBTI en l'entorn laboral.				
ACCIONS	INDICADORS	CALENDARI	RESPONSABILITAT	AVALUACIÓ
Introducció de clàusules de no-discriminació per orientació sexual, identitat i expressió de gènere a les bases i als plecs de contractacions i subvencions	Nombre de bases i plecs de contractacions i subvencions en les que s'inclouen clàusules	Cada any	Referent LGBTI municipal Personal encarregat de l'elaboració dels documents de contractacions i subvencions	
<i>Comentaris addicionals (dificultats, possibles millores, bones pràctiques...)</i>				

LLEURE I ESPORT

OBJECTIUS: Fomentar la generació d'espais de lleure i esports que donin suport explícit a les persones LGBTI i que promoguin la seva participació en ple dret.				
ACCIONS	INDICADORS	CALENDARI	RESPONSABILITAT	AVALUACIÓ
Difondre recursos i accions sobre temàtica LGBTI a espais esportius	Nombre d'espais on s'ha fet difusió Nombre de comunicacions realitzades	Cada any	Referent LGBTI municipal	
<i>Comentaris addicionals (dificultats, possibles millores, bones pràctiques...)</i>				

SALUT

OBJECTIUS: Incorporar la diversitat LGBTI a les polítiques de salut municipals o supramunicipals.				
ACCIONS	INDICADORS	CALENDARI	RESPONSABILITAT	AVALUACIÓ
Incorporació de la diversitat LGBTI en les polítiques i accions municipals de salut	Nombre d'accions i polítiques que l'incorporen	Cada any	Salut Referent LGBTI municipal	
<i>Comentaris addicionals (dificultats, possibles millores, bones pràctiques...)</i>				